

УДК 316.772.4:378.14
Світлана АВЕРІНА,

 старший викладач кафедри
 документознавства та інформаційної діяльності
 Одеського національного політехнічного університету

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ВИВЧЕННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТАМИ – ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯМИ

Аверіна С. Теорія та практика вивчення міжкультурної комунікації студентами – документознавцями.

Автором представлено підходи до викладання інформаційного блоку «Міжкультурні комунікації» в структурі курсу «Соціальні комунікації», що вивчається на гуманітарному факультеті за спеціальністю «Документознавство та інформаційна діяльність». Накреслено шляхи оптимізації розроблених теоретичних та практичних матеріалів.

Ключові слова: міжкультурні комунікації, концепції ділових культур, професійна культура спеціаліста, міжкультурні розбіжності, форми міжкультурної взаємодії.

Avierina S. Theory and practice of studying intercultural communication by record management students.

The author presents an approach to teaching information block

«Cross-cultural communication» in the structure of the course «Social Communication», which is being studied at the Faculty of Humanities in «Documentation and information activities». The ways of optimization designed by theoretical and practical materials.

Key words: cross-cultural communication, the concept of business culture, professional culture specialist, intercultural conflicts, forms of intercultural interaction.

Аверіна С. теорія и практика изучения межкультурной коммуникации студентами-документоведами.

Автором представлены подходы к преподаванию информационного блока «Межкультурные коммуникации» в структуре курса «Социальные коммуникации», который изучается на гуманитарном факультете по специальности «Документоведение и информационная деятельность». Намечены пути оптимизации разработанных теоретических и практических материалов.

Ключевые слова: межкультурные коммуникации, концепции деловых культур, профессиональная культура специалиста, межкультурные различия, формы межкультурного взаимодействия.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Відповідно до розширення міжнародних відносин України з іншими країнами в останнє десятиліття особливого значення набувають теоретичні та практичні аспекти вивчення проблем міжкультурної комунікації. Зважаючи на те, що міжнародні відносини все частіше стають органічною складовою спілкування на всіх рівнях соціальної взаємодії, оволодіння

мистецтвом міжкультурної комунікації набуває все більшої актуальності.

Проблеми вивчення міжкультурних комунікацій посідають певне місце в системі вищої освіти, зокрема на гуманітарному факультеті Одеського національного політехнічного університету в курсі «Соціальні комунікації».

Створення нових програм курсу вимагає переосмислення наповнення змістової частини, а отже, відповідно, аналізу останніх досліджень, пов'язаних з

міжкультурними (кроскультурними) комунікаціями.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Безпосередні дослідження в міжкультурній комунікації почали здійснюватись в другій половині ХХ століття після видання книги Е. Холла та Д. Трагера «Культура як комунікація». Слід зазначити, що в цьому дослідженні вперше було використано поняття «міжкультурна комунікація».

У вітчизняній науці проблеми міжкультурної комунікації вивчалися викладачами кафедр іноземних мов. Це обумовило певний акцент на осмисленні лінгвістичної складової як самої культури взагалі, так і міжкультурної комунікації зокрема. Зважаючи на те, що культура і мова виводяться на один рівень, культура в найширшому сенсі розуміється як зміст, а мова – як форма існування даного змісту.

Значний внесок в вивчення міжкультурної комунікації було зроблено викладачами кафедр української/російської мов як іноземних. Зауважимо, що класичне визначення міжкультурної комунікації як «адекватного взаємопонимання двох учасників комунікативного акта, принадлежащих к разным культурам» було сформульовано в книзі Є.М. Верещагіна та В.Г. Костомарова «Язык и культура» [1, 36]. Автори даного методичного посібника наголошують на тому, що при викладанні мови слід включати елементи країнознавства, що створює синтетичний вид викладання, який авторами було названо «лингвострановедческим преподаванием» [1, 41]. Отже, за твердженням авторів, для досягнення розуміння в міжкультурній комунікації її учасники повинні не просто володіти граматиною та лексикою нерідної мови, але й знати культурний компонент значення слова, реалії чужої культури.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної комунікативістики з'явилося чимало досліджень з вивчення різних аспектів міжкультурної комунікації. Однак, за твердженням С.А. Козлової, думку якої ми поділяємо, в пострадянських країнах, зокрема таких, як Білорусія, Україна, Молдова, теорія комунікації, в межах якої

вивчається міжкультурна комунікація, перебуває в процесі становлення. Відсутня визначена теоретична база, не існує єдиної термінології, що ускладнює процес «конструктивного взаєморозуміння» між представниками різних наукових сфер і напрямів. Для сучасного стану міжкультурної комунікації характерна певна еkleктичність, відсутність загальних методологічних підстав дослідження, єдиних концептуальних підходів [5].

У цілому слід зазначити, що теорії міжкультурної комунікації доведеться скласти в струнку систему знань відповідно до проблем міжкультурного спілкування. Про це свідчить значна кількість досліджень, яка з'явилася останніми роками.

Заслужують на увагу теоретичні висновки, представлені в Матеріалах VII Конвенту РАМІ Міжкультурна комунікація: сучасна теорія та практика. В Матеріалах проілюстровано результати досліджень процесів міжкультурної комунікації в умовах глобалізації, розглянуто проблеми міжкультурної взаємодії, обумовленої не абсолютною специфікою культур як постійних величин, а співвідношенням нормативно-ціннісних систем конкретних контактуючих культур в стані постійного динамічного процесу розвитку.

Останнім часом з'явилася вела кількість підручників та практичних посібників за темою «Міжкультурні комунікації» (О.Л. Гнатюк, В.Є. Болдирев, В.С. Глаголев, Н.І. Бірюков, В.Б. Кашкін, О.К. Леонтович,

С.П. Мясоєдов, Ю.В. Таратухіна, З.К. Авдеева та ін.). Окремо слід виокремити наступні галузі досліджень, в яких викладено наступні принципи аспекти викладання курсу «Міжкультурні комунікації»:

- специфіка міжкультурної комунікації в контексті ціннісного підходу [2];

- вплив сучасної синергетичної парадигми на культуру та мову [3];

- особливості кроскультурних комунікацій (вербаліка, невербаліка, паравербаліка);

- особливості сприйняття часу, ставлення до природи, значення статусу та особистості в різних культурах;

- особливості поведінки представників монохромних, поліхронних та реактивних культур [4, 7].

Формулювання цілей статті. Мета представленої статті – проаналізувати сучасний стан досліджень з міжкультурних/кроскультурних комунікацій та накреслити шляхи вдосконалення викладання змістового блоку «Міжкультурні комунікації» в курсі «Соціальні комунікації» відповідно до нових програм.

Викладення основного матеріалу. «Міжкультурні комунікації» як інформаційний блок у курсі «Соціальні комунікації» є невід'ємною складовою професійної підготовки студентів-документознавців, які обрали комунікативно-інформаційну спеціалізацію, з урахуванням потреби її реалізації в конкретній професійній діяльності (комунікаційний менеджмент, рекламна справа, зв'язки з громадськістю, підприємництво тощо).

Основна мета – розвиток професійних навичок, розширення професійних горизонтів мислення та підвищення рівня професійної культури спеціаліста з документознавства та інформаційної діяльності. Наукові знання та практичні навички міжкультурних комунікацій в області встановлення діалогу між різними діловими культурами є важливою складовою професійної культури спеціаліста з ДІД.

Одне з найважливіших завдань – з'ясувати в ході лекційних та практичних занять такі особливості міжкультурних комунікацій як сприйняття часу та простору в різних культурах, невербальні аспекти міжкультурної комунікації, визначити різні типи сприйняття міжкультурних розрізень тощо.

Десятилітній досвід викладання інформаційного блоку «Міжкультурні комунікації» в курсі «Соціальні комунікації» дозволяє зробити наступні узагальнення:

- по-перше, вивчення теретичних положень особливостей різних культур

вимагає нових підходів до визначення сучасної концепції ділових культур (монохромні, поліхромні та реактивні культури);

- по-друге, опрацювання певних практичних технологій в області міжкультурного порівняння є важливим кроком в отриманні відповідних навичок в подоланні міжкультурних розбіжностей у представників різних культур;

- по-третє, відповідно до міждисциплінарної координації слід розглядати рівні міжкультурної комунікації на підставі знань, отриманих в курсі «Теорія комунікації» (міжособистісний, груповий, масовий);

- по-четверте, окремої уваги вимагає вивчення форм міжкультурної взаємодії в контексті міжкультурної комунікації.

Водночас слід зауважити, що практичне знання базових рис представників різних культур (як і своєї власної) допоможе майбутнім фахівцям зрозуміти одне одного, оцінити переваги, прийняти певні національні особливості, які раніше здавалися недоліками.

Для формування відповідних компетенцій в сфері міжкультурної взаємодії на практичних заняттях пропонуються тестові завдання різного формату на множинний вибір, на відповідність, завдання на альтернативну відповідь, завдання на заповнення пропусків. Зауважимо, що пропоновані завдання виконуються в колективній, груповій або індивідуальній формах роботи. Тематика пропонованих практичних завдань стосується невербальної комунікації, норм ділового спілкування в різних культурах, специфіки національної корпоративної культури, ділового листування. Окремі завдання присвячені оцінці рівня міжкультурної компетенції.

Наприклад, оцінюючи міжкультурну компетенцію студентів в конфліктній ситуації, їм пропонується обрати один з варіантів відповіді, який відображає їх уявлення про себе, за наступною шкалою (- повністю згоден(-а), скоріш за все згоден(-а), скоріш за все не згоден (-а), абсолютно не згоден (-а)). Для аналізу пропонуються наступні висловлювання:

У конфліктній ситуації я намагаюсь...

- враховувати інтереси та потреби іншої сторони;
- отримати перемогу та залишитись задоволеним (-ою) собою;
- зосередитись на протіканні конфліктної ситуації;
- зосередитись на результаті конфліктної ситуації;
- уважно вислухати до кінця, що говорить мені інша сторона;
- бути впевненим (-ою) і відстоювати свою позицію;
- прагнути до компромісу;
- бути рішучим(-ою) та керувати розвитком конфліктної ситуації;
- не ставити в незручне становище іншу сторону конфлікту;
- завжди захищати свою репутацію серед оточуючих.

Після виконання завдання іде оцінювання ситуації за пропонованим алгоритмом.

Висновки з даного дослідження. Створення автором статті методичних матеріалів для проведення лекційних та практичних занять за темою «Міжкультурні комунікації» дозволить зробити перші кроки в формуванні навичок розуміння та інтерпретації інших культур, пізнання інших людей, розкриття самого себе в ситуації міжнародного співробітництва та комунікації, прийняття дивергентності та рівнозначності ділових культур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного[Текст]/ Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: «Русский язык, 1983. – 269с.
2. Глаголев В.С., Бирюков Н.И., Зарубина Н.Н., Занова Т.В., Самарин А.Н., Силантьева М.В.Межкультурная коммуникация в условиях глобализации[Текст]/ В.С. Глаголев,Н.И. Бирюков, Н.Н. Зарубина, Т.В. Занова, А.Н. Самарин, М.В.Силантьева: учебное пособие. – 2-е изд. – Москва: Проспект, 2015.
3. Зинченко В.Г., Зусман В.Г., Кирнозе З.И. Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме: учебное пособие [Текст] / Г. Зинченко, В.Г. Зусман, З.И. Кирнозе. – М.: Флинта: Наука, 2007. – 224 с.
4. Мясоедов С.П., Борисова Л.Г. Кросс-культурный менеджмент : учебник для бакалавриата и магистратуры[Текст]/ С.П. Мясоедов, Борисова Л.Г. – 3-е изд. – Юрайт, 2015. – 314 с.
5. Козлова С.А. Основные теории межкультурной коммуникации / С.А. Козлова [Электронный ресурс]. – Режим доступа www.law.bsu.by/pub/32/Kozlova_1.doc
6. Кость Л.П. Значения невербальных засобів спілкування в системі міжкультурної комунікації для правників / Л. П. Кость [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN.
7. Шелякіна А.В. Сутність і функції проксемики як невербального засобу комунікації / А.В.Шелякіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу philology.knu.ua/library/zagal/Studia_Linguistica_6_2/366

Надійшла до редакції 18.11.2015